

признания акций объектом права общей совместной собственности и корпоративное законодательство по поводу неделимости корпоративных прав акционера и учета стоимости акции при разделе общего имущества супругов.

Ключевые слова: акция, супруги, общая совместная собственность, акционерное общество, корпоративные права, раздел имущества, законодательство.

Vintonyak N.D. Share legal regulation in the ratio of family and corporate law

The article is devoted to share legal regulation acquired by the spouses being married. Family law is analyzed in terms of the shares object of joint ownership recognition and corporate legislation indivisibility of the shareholder corporate rights and taking into account the value of shares in the division of spouses' joint property.

Keywords: share, spouses, joint property, stock company, corporate law, , division of the spouses' joint property, law.

Зеліско А.В.

КРИТЕРІЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА В ЯКОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ

УДК 347.191.1

Актуальність теми. Специфічні передумови формування ринкової економіки в Україні, пов'язані із її соціалістичним минулим, спричинили окремі труднощі із створенням та діяльністю системи підприємницьких юридичних осіб приватного права. Прийняття основних нормативних актів в окресленій сфері відбувалося за відсутності необхідних для цього доктринальних розробок. В результаті цього механізм регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права навряд чи можна було назвати концептуально послідовним. Прийняття ЦК України давало можливість сподіватися на усунення наведеного вище недоліку законодавства, оскільки його норми містили систему юридичних осіб приватного права. Однак, самі ж положення ЦК України створили неоднозначність регламентації досліджуваних юридичних осіб, встановивши, по-перше, невичерпність організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права загалом, а по-друге, виокремивши підприємницькі товариства та включивши в їх перелік лише господарські товариства та виробничі кооперативи, дали основу функціонування юридичних осіб приватного права,

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

які є підприємницькими за своєю сутністю, однак які випадають із системи юридичних осіб, передбачених ЦК України. Таким чином, комплексність регламентації підприємницьких юридичних осіб приватного права не є забезпеченою на належному рівні.

Стан дослідження. Юридичні особи були предметом досліджень значної кількості відомих науковців у галузі цивільного, господарського й аграрного права, зокрема: С. С. Алексеєва, Т.В. Боднар, Д. В. Бобрової, В. І. Борисової, С. Н. Братуся, В.А.Васильєвої, І.В. Венедиктової, О. М. Вінник, О. В. Дзери, А.С.Довгерта, І. С. Канзафарової, О. Р. Кібенко, В. М. Коссака, О.В. Кохановської, В. М. Кравчука, Н. С. Кузнецової, І. М. Кучеренко, В.В. Луця, Р. А. Майданика, В. Д. Примака, В. М. Селіванова, І.А.Селіванової, В. І. Семчика, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Р.О. Стефанчука, Н. І. Титової, Є. О. Харитоновна, О. І. Харитонової, Я. М. Шевченко, Ю. С. Шемшученка, Г. Ф. Шершеневича, Р.Б. Шишки, В. С. Щербини, О. В. Щербини та інших.

Мета дослідження. Водночас, динамічні суспільні процеси вимагають моніторингу діючого законодавства та системи підприємницьких юридичних осіб приватного права, яка встановлена ним. Однак для охоплення усіх досліджуваних утворень потрібно виявити ті критерії, які дозволяють ідентифікувати їх в якості підприємницьких. Тому метою нашого дослідження є на основі аналізу чинного законодавства і практики його застосування, а також наукових доробок провідних учених, виявити та змодельовати комплекс ті критерії, які визначатимуть належність окремих організаційно-правових форм юридичних осіб приватного права до підприємницьких. Очевидним є те, що реалізація окресленого завдання дозволить розробити уніфіковану концепцію послідовного та ефективного їх правового регулювання.

Основний виклад. Кваліфікуючими критеріями, які дозволяють застосовувати до значного переліку організаційно-правових форм юридичних осіб поняття «підприємницька юридична особа приватного права» є наявність між засновниками (учасниками) та юридичною особою специфічного правового зв'язку майнового характеру, зумовленого створенням таких юридичних осіб з метою отримання прибутку шляхом об'єднання майнових

вкладів засновників (учасників) на основі установчих документів. Розробка правової конструкції уніфікуючого поняття (терміну) «підприємницька юридична особа приватного права» дозволяє не лише підвести під спільний знаменник правове регулювання статусу усіх організаційно-правових форм таких юридичних осіб, але й більш рельєфно виокремити специфіку їх індивідуалізуючих ознак, тобто ознак кожної їх організаційно-правової форми зокрема. Окрім того, варто погодитися із сучасними провідними теоретиками щодо пріоритетності якісного термінологічного апарату для забезпечення ефективності механізму правового регулювання окремих інститутів (в даному випадку – інституту юридичних осіб). Як зазначає М. І. Панов, особливістю правових понять і категорій є те, що вони не тільки відображають певний рівень знань щодо об'єктів і явищ правової реальності та виступають засобом подальшого і поглибленого їх пізнання, а й те, що при включенні їх у правові норми вони входять до змісту цих норм і тому виконують найважливішу функцію права – регулятивну, визначаючи при цьому обсяг і зміст правового регулювання. Отже, є всі підстави стверджувати, що чим глибше і досконаліше розроблені правові поняття і категорії юридичної науки, тим досконаліше саме позитивне право як таке, тим точніше і якісніше воно здатне регулювати відповідні суспільні відносини [1, с.51].

Обираючи критерій, що знаходитиметься в основі сутності підприємницької юридичної особи, варто виходити із ст. 84 ЦК України, яка визначає, що підприємницькими товариствами є ті, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками. Поверхневе сприйняття норм ЦК України може призвести до тлумачення підприємницьких юридичних осіб як таких, що мають на меті отримання прибутку. Однак, враховуючи положення ЦК України про те, що непідприємницькі товариства можуть займатися підприємницькою діяльністю (а це є даниною вимогам сучасності), очевидно, що ознака наявності мети отримання прибутку уже не в змозі бути ефективною основою для виокремлення різних видів юридичних осіб, оскільки є достатньо умовною. В сучасних умовах ринкової економіки будь-яка юридична особа може отримувати

вати певний дохід від своєї діяльності. Імперативне позбавлення непідприємницьких юридичних осіб отримувати будь-який дохід може спричинити неможливість забезпечення ними своєї власної діяльності.

Однозначно, що поділ юридичних осіб на підприємницькі та непідприємницькі відзначається певним рівнем умовності, який традиційно визнається у доктрині. Зокрема, Ю.О. Вербицька не лише визнає його недосконалість, але й наголошує на подібності у багатьох аспектах із поділом юридичних осіб на корпорації та установи (з позиції *концентрації корпорацій на інтересах власних учасників, а установ – на інтересах третіх осіб або суспільства загалом – курсив А.В. Зеліско*). Водночас, науковцем підкреслюється неможливість не лише ототожнення такого поділу, але й необґрунтована заміна одного іншим. Саме чітке розмежування правових статусів комерційних та некомерційних юридичних осіб, на її думку, буде вагомою перепорою, наприклад, для недобросовісного використання майна, яке належить некомерційній організації, не у відповідності із метою її створення [2, с. 17 – 18].

Під час кваліфікування специфіки підприємницьких юридичних осіб приватного права, доцільно виходити із того, що в основі цього поняття знаходиться можливість вільного розподілу прибутку між учасниками (без обмежень, визначених соціальною чи іншою природою мети юридичної особи). У зв'язку із наведеними аргументами у доктрині за основу розподілу таких юридичних осіб береться критерій не мети отримання прибутку, а розподілу його між учасниками. Саме ця ознака, на думку В.А. Рахмиловича, є ознакою, що дозволяє відмежувати комерційні організації від некомерційних [3, с.122]. На значимості наведеного критерію наголошує також і О. І. Зозуляк в розрізі регулювання непідприємницьких юридичних осіб. На її думку, найбільш оптимальним напрямом удосконалення класифікаційних критеріїв відмежування непідприємницьких юридичних осіб від підприємницьких буде, передусім, вказівка на не розподіл між учасниками (засновниками) одержаного прибутку... [4, с. 81]. Отже, в якості підприємницької юридичної особи слід трактувати не юридичну особу, яка має на меті отримання прибутку, а юридичну особу,

яка розподіляє прибуток між своїми учасниками. Подібного роду твердження мали уже місце у судовій практиці. Зокрема, у Листі вищого господарського суду 07.04.2008 р. № 01-8/211 здійснено було спробу розмежування понять «підприємницькі і непідприємницькі товариства» та «комерційні і некомерційні підприємства». На основі чинного законодавства суд дійшов висновку, що ЦК України поділяє товариства за ознакою наявності чи відсутності у учасників товариства корпоративного права на отримання певної частки прибутку. У той же час, ГК України використовує в якості ознаки для поділу підприємств на комерційні та некомерційні наявність чи відсутність мети одержання прибутку (який, звичайно, може бути одержаний і без наявності такої мети, як побічний результат), а не наявності чи відсутності можливості розподіляти прибуток між учасниками (чи сплати суми прибутку або його частини єдиному учаснику) [5].

В науковій літературі існує позиція, згідно із якою критерій можливості розподілу прибутку між учасниками як основа виокремлення підприємницьких юридичних осіб оцінюється як достатньо умовний. Зокрема, такого роду твердження мають місце у працях Ю.О. Вербицької, яка заборону некомерційним організаціям розподіляти прибуток оцінює як «лукавство», аргументуючи цю тезу тим, що можливий отриманий дохід такі організації все ж таки розподіляють не лише на ті цілі, для яких вони створені. Наприклад, учена наголошує на розподілі такого доходу на інші потреби – оплату праці за трудовими договорами, фінансування поточних витрат тощо [2, с. 14]. Вважаємо, що такі твердження є дискусійними, адже цілком адекватною є можливість розподілу отриманого доходу непідприємницькою юридичною особою на потреби її поточного функціонування. Інакше така юридична особа не змогла б існувати надалі. В основі ж відокремлення підприємницьких юридичних осіб від непідприємницьких знаходиться не критерій можливості розподілу отриманих доходів чи прибутку взагалі, а предметно розподіл його між учасниками.

Здійснений розгляд доктрини та практики засвідчує, що відмінність між підприємницькими та непідприємницькими юри-

дичними особами приватного права полягає у спрямуванні отриманого прибутку. В підприємницьких товариствах прибуток розподіляється між учасниками (після прийняття відповідного рішення загальними зборами чи учасниками товариства). З цього приводу А. С. Довгерт зазначає, що кваліфікаційною ознакою підприємницьких товариств є можливість розподілу між учасниками прибутку, одержаного в результаті здійсненням товариством підприємницької діяльності [6, с. 69]. Прибуток в невідприємницьких товариствах спрямовується на реалізацію їх мети, задля якої вони і створюються. Учені наголошують на тому, що в даному випадку має місце особливий порядок розподілу прибутку між учасниками товариства [7, с. 15; 8, с. 53 – 54]. Вказана теза свідчить про те, що у невідприємницьких товариствах також можливим є розподіл прибутку між учасниками. І якщо проаналізувати чинне законодавство, то це справді так. Наприклад, Закон України «Про кооперацію» у ст. 26 передбачає можливість розподілу отриманого кооперативом (*в тому числі і невідприємницьким кооперативом, який не мав би мати права розподіляти прибуток між членами – курсив Зеліско А.В.*) доходу між членами у вигляді кооперативних виплат. Однак загальна сума виплат на паї не може перевищувати 20 відсотків доходу, визначеного до розподілу [9]. Та ж ст. 26 Закону «Про кооперацію» передбачає можливість виплат на паї незалежно від виду кооперативу. Зокрема, вказана стаття встановлює, що розмір виплат на паї встановлюється рішенням загальних зборів членів кооперативу після відрахувань обов'язкових коштів на формування і поповнення його фондів. Виплати можуть здійснюватися у грошовій формі, товарами, цінними паперами, а також у формі збільшення паю та в інших формах, передбачених статутом кооперативу [9]. Однак Закон обмежує такі виплати 20 відсотками доходу, визначеного до розподілу.

Обмежену можливість розподіляти прибуток між членами споживчого кооперативу, який безпосередньо віднесений ЦК України до невідприємницьких товариств, надає також Закон України «Про споживчу кооперацію» (ст. 5) [10]. Таким чином, відштовхуючись від специфіки невідприємницьких товариств,

можемо уточнити кваліфікаційну ознаку підприємницьких – можливість не просто розподіляти прибуток між учасниками, а розподіляти його без обмежень, визначених законом (окрім випадків, передбачених в установчих документах та цільового спрямування прибутку за рішенням загальних зборів чи учасників).

Висновки. Сформовані кваліфікуючі критерії ідентифікації юридичних осіб приватного права в якості підприємницьких дозволять, на нашу думку, уніфіковано регулювати усі їх організаційно-правові форми, а також окреслити належні правові критерії класифікації їх на види у доктрині та законодавстві України.

1. Панов М. *Проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки* / М. Панов // *Право України*. – № 1. – 2014. – С. 50 – 60.
2. Вербицкая Ю.О. *О делении организаций на коммерческие и некоммерческие* / Ю.О. Вербицкая // *Корпорации и учреждения: Сборник статей / Отв. ред. М.А. Рожкова*. – М.: Статут, 2007. – (Анализ современного права). – С. 7 – 27.
3. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части первой (постатейный)* / под ред. О.Н. Садикова. М.: *Контракт, Инфра-М*, 1997. – 778 с.
4. Зозуляк О. І. *Проблеми вдосконалення правового регулювання здійснення підприємницької діяльності непідприємницькими організаціями зі статусом юридичної особи* / О. І. Зозуляк // *Право і суспільство : Міжнародний журнал*. – Вип.1. – Івано-Франківськ: *Фоліант*, 2015. – С. 76 – 90.
5. *Лист вищого господарського суду 07.04.2008 р. № 01-8/211 [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08.
6. Довгерт А. С. *Загальні положення про юридичну особу* / А. С. Довгерт // *Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України*. – К. : *Істина*, 2004. – С. 65 – 96.
7. *Примак В. Непідприємницькі юридичні особи (окремі особливості правового статусу)* / В. Примак // *Юридичний вісник України*. – 2005. – 15-21 січня (№2). – С.12 – 17.
8. *Коментар до Цивільного кодексу України / за заг. ред. Харитонова С. О.* – Х.: *ТОВ «Одіссей»*, 2003. – 576 с.

9. *Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 року № 1087-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 5. – Ст. 35.*

10. *Про споживчу кооперацію : Закон України від 10 квітня 1992 р. № 2265-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 30. – Ст. 414.*

Зеліско А.В. Критерії ідентифікації юридичної особи приватного права в якості підприємницької

В статті розглядаються правові механізми стосовно удосконалення регулювання системи підприємницьких юридичних осіб приватного права. Комплексне дослідження цих юридичних осіб вимагає розробки критеріїв, які дозволяють ідентифікувати їх в якості підприємницьких. Основною ознакою, яка дозволяє застосовувати до значного переліку організаційно-правових форм юридичних осіб поняття «підприємницька юридична особа приватного права» є наявність між засновниками (учасниками) та юридичною особою правового зв'язку майнового характеру, зумовленого створенням таких юридичних осіб з метою отримання прибутку шляхом об'єднання майнових вкладів засновників (учасників) на основі установчих документів. Встановлено, що мета отримання прибутку є умовним критерієм належності юридичної особи до підприємницьких. Тому під час кваліфікування специфіки підприємницьких юридичних осіб приватного права, доцільно виходити із того, що в основі цього поняття знаходиться можливість вільного розподілу прибутку між учасниками (без обмежень, визначених соціальною чи іншою природою мети юридичної особи).

Ключові слова: підприємницька юридична особа приватного права, прибуток, мета діяльності юридичної особи, розподіл прибутку між учасниками.

Зеліско А.В. Критерии идентификации юридического лица частного права в качестве предпринимательского

В статье рассматриваются правовые механизмы, касающиеся усовершенствования регулирования системы предпринимательских юридических лиц частного права. Комплексное исследование этих юридических лиц требует разработки критериев, позволяющих идентифицировать их в качестве предпринимательских. Главным признаком, который позволяет применять к значительному перечню организационно-правовых форм юридических лиц понятия «предпринимательское юридическое лицо частного права» является наличие между основателями (участниками) и юридическим лицом правовой связи имущественного характера, возникающей в результате создания таких юридических лиц с целью получения прибыли путем объединения имущественных вкладов основателей (участников) на основе учредительных документов. Установлено, что цель получения прибыли является условным критерием принадлежности юридического лица к предпринимательским. Поэтому, во время квалификации специфики предпринимательских юридических лиц частного права нужно исходить из того, что в основе этого понятия находится возможность свободного распределения прибыли между участниками (без ограничений, предусмотренных социальной или другой природой цели юридического лица).

Ключевые слова: предпринимательское юридическое лицо частного права, прибыль, цель деятельности юридического лица, распределение прибыли между участниками.

Zelisko A. V. The criteria, which identify a legal entity of Private law as an entrepreneurial legal entity

The legal mechanisms of adjusting of the system of entrepreneurial legal entities of Private Law are considered in this article. Complex research of these legal entities requires development of criteria, which identify a legal entity as an entrepreneurial legal entity. The legal property connection between a founder (a participant) and legal entity is the main sign of all entrepreneurial legal entities of Private Law. This legal property connection is a result of creation of legal entity with the aim of receipt of income by the association of the property holdings of founders (participants) on the basis of constituent documents. It is established, that the aim of receipt of income is a conditional criterion of authentication of entrepreneurial legal entity. As a result, the main feature of entrepreneurial legal entities of Private Law is the possibility of the free division of income between participants (without limitations, which are foreseen by social or by other nature of aim of legal entity).

Keywords: entrepreneurial legal entities of Private Law, income, aim of activity of legal entity, division of income between participants.

Козлов А.М.

ПОРЯДОК УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ ТОВАРІВ ЗА ДЕРЖАВНИМ ЗАМОВЛЕННЯМ

УДК 347

Актуальність теми дослідження обумовлена збільшенням ролі договірних зав'язків у сфері здійснення публічних закупівель, розвитком різних договірних форм та електронних систем закупівель. В умовах ринку, коли договір стає основним регулятором економічних відносин сторін, від того, як він буде укладений, залежить і його юридична сила, і, безумовно, своєчасне та правильне виконання.

Ступінь наукової розробки проблеми. Порядок укладення договору досліджується цивілістами на протязі тривалого часу. Серед останніх публікацій, присвячених даній тематиці, слід виділити статтю С. А. Денисова «Деякі загальні питання про порядок укладення договору» [1], дисертацію С. О. Бородовського «Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ